

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název školy	Základní škola a mateřská škola, Kravsko, příspěvková organizace
Číslo projektu	CZ.1.07/1.4.00/21.0016
Název šablony klíčové aktivity	Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji čtenářské a informační gramotnosti

13 Cvičení z jazykové vrstvy literárního díla

Mgr. Vladimír Padrta

Úloha 1.

Lexikální prostředky

1. Kolik myslíte, že slovní zásoba našeho jazyka obsahuje slov?
2. Umíte rozdělit slovní zásobu na některé základní slohové vrstvy?
3. Čím vyjadřují spisovatelé své myšlenky?
4. a) Který text na nás více působí?
b) Které využití slov při psaní textu je vám bližší?

Text 1. Nastává den zasvěcený památce svaté Kateřiny a píše se rok 1889. Jsme ve východních Čechách v městě Skaličce. Pahorkatinu pokrývá sníh, je mráz, je strašný mráz. Řemeslníci vězí v kanafasu, baby podřimují a svítí svým jediným okem, výměnkáři tlukou špačky, děti s rukou na bříšku a s pootevřenými ústy se prohánějí ve snách se štěňátky a ponocný troubí prvou hodinu s půlnoci. Město je prázdné, ale Štěpán Černohous, jeden z prokletých čertů, kterým nevoní práce, jde skaličskými parkány. Je mu hanebná zima. Vleče za sebou výrostka a kleje do vousů. (Vladislav Vančura, Tři řeky)

Text 2. Jeli dva mladí jezevci z trhu. Vezli na vozíku šest bochníků chleba pro jezevčí rodinu. Tihle dva mladí jezevci byli bratři. Jeden táhl, druhý tlačil. Dokud uháněli po silnici, jelo se jim vesele. Zpívali si, pískali si, ale když zabočili na blátivou lesní cestu, už to tak veselé nebylo. Kola vozíku se bořila do bláta. (Z. Adla: 100 kapek)

Úloha 2.

Lexikální prostředky

1. Dokážete určit, co vám připomínají označená slova?

„**Tak já vám povím,**“ řekl starý Fulinus, „jak přišla tahle květinka na svět a jak dostala jméno Klára. Tehdy jsem zařizoval knížecí lichtenberský park v Lubenci - pane, starý kníže, to byl nějaký znalec; celé stromy si nechal posílat od Veitsche z Anglie, a jen cibulí z Holandska odebral sedmnáct tisíc kusů; **ale to jen tak vedle.** Tak jednou v neděli jdu v Lubenci po ulici a potkám Kláru; víte, to byl tamní idiot, hluchoněmá bláznivá káča, která kudy šla, tudy blaženě hýkala - **nevíte, pane, proč jsou tihle idioti tak blažení?** ...“ (K. Čapek)

2. a) Které výrazy v textu jsou nespisovné (hovorové)?

b) Proč je autor užil?

c) Co je v textu protikladem těchto výrazů a jaká je jejich úloha?

Cestou k Jičínu si Rumcajs pro potěchu nacpal novou fajfku čerstvým loupežnickým tabákem. Křísil nehem o nehet, vyskočila jiskra a zapálila tabák ve fajfce. Byl to tabák silný jako dvanáctispřeží panských valachů. Když Rumcajs zapukal z fajfky poprvé, očesalo to švestky na dvě rakouské míle kolem. Podruhé to hnulo skálou u Prachova. Rumcajs radši schoval fajfku do kapsy. (Rumcajs)

Úloha 3.

Lexikální prostředky

1. a) O jaký slohový útvar jde v textu?
- b) Která slova v textu jsou zvláště nápadná?
- c) Kolik jich je v textu?

Na žižkovské stráni seděly spolu ženy a háčkovaly. Muži se natáhli, opřeni o loket, leželi, ruce za hlavou, sever Prahy u svých pat. Karlín stál tu k nahmatání pod vrchem Žižkovem, v mocné ohavnosti. Dusný černobílý kostel hrozil zblízka. Bylo vidět bloky domu obkličovat dvorce s bednami a s vypřaženým vozem, a rovnoběžky ulic a příčné k nim, jak se protínají. Okna čtvercovala domy. Rámy křížovaly okna. Na šikmých pavlačích viselo prádlo. Do dálky se ulice kosily, protějščí domy se dotýkaly, byla z toho vyhlídka. Jehly holešovického kostela a tovární komíny ježily se z plánu. Dvě vltavská ramena, dvojí vyprofilovaný ohyb leskle modré hladiny roztínal kamennou hmotu v nerovné úseče. Libeňské mosty na obloucích k spočítání je spojovaly, červená tramvaj prolézala pomalu jako hmyz mosty a nábřeží. Okrouhlá tělesa skákala do očí: cirkusová bouda u lysiny vojenského cvičiště, stříbrný balón plynojemu. Bylo vidět přes Vysočany až k d'áblické vodárně; a daleko na východ. Tovární kouře se rozptýlily, minula pátá hodina. Ten kus Prahy, od slunce odkloněný, v dobu, kdy ještě nezapadlo, ležel tu v hmotné zřejmosti každého domu a každého sudu zvlášť, těžké, k ničemu nesoustředěné město s nákladem lidí v hrozné kráse obyčejnosti. (Pujmanová)

Úloha 4.

Lexikální prostředky

1. Které slovo na vás působí neobvykle zvláštním způsobem?

Chcem právo v životě – ne na papíru, // kde naše drahá řeč zní sladkodechá, //

2. Která slova z textu pocítujeme jako nová, neznámá?

- a) Podzime, ve své tesklivně // jen na mne dolehni // (Holan)
- b) Je ráno ... Vratký kráčivec // jde alejí ... Jde ptáčkům sypat ... // (Holan)
- c) A tak tu jsme, hození větrům: // loučenec v slzách s loučenkou. // (Holan)
- d) Malověrní Čas kostižerný // jí jenom krásu dal // (Halas)

3. a) Rozumíte všem slovům v textu?

b) Vypište slova, slovní spojení, která mají odlišnou hláskovou podobu s dnešní češtinou.

c) Dokážete určit, jaká doba je jazykem naznačena?

d) Za jakým účelem autor užil staršího jazyka?

Za řeči Broučkovy ohledl se světloňoš několikrát napravo a nalevo, jako by hledal nějakého neviditelného společníka. Potom sklonil trochu dýku, ale nezměnil své odpuzující držení těla a pravil hlasem, který neztratil mnoho ze své dřívější příkrosti: "Sotně rozomiem, co bebceš. Ej, zdali hodný měšténín túlá sě bez světla po puolnoci městem jako zloděj? Razi tobě, stul kabelku a chutně jdi ote mne!"

Úloha 5.

Lexikální prostředky

1. Která slova se dnes běžně neuvžívají ?

V tu časnou chvíli byla již všecka ves vzhůru. Novina o vojsku rozlétla se do všech koutů. Zevšad lidé vybíhali, mužové, ženy, staří, mladí, náves se jimi jen hemžila. Pak ještě mužové z rychty přibyli, ozbrojeni puškami a čekanami. V čele jich Příbek, nesa chodský prapor. Vlál zase vesele v ranním větru, neboť se bylo přes noc vyjasnilo a nastával krásný den. (Jirásek)

2. a) Jakým nářečím mluví postavy v textu 1?

b) Objevíte rozdíl v užití nářečí mezi textem 1 a textem 2?

c) K čemu slouží nářeční výrazy v básni? Proč není báseň napsána celá v nářečí ?

Text 1. „Vojsko huž de ?“ vzkřikl Příbek. „Huž dú, mužský chytat ha ženské hudlovat. Chcete-li se jim dát - Já, ha co jsme z Houvězda ha ze Draženova, my se nedáme!“

„My teky! My teky!“ vzkřikli všichni a ve hlaholu tom zaznělo také mnoho hlasů ženských.

„Ha tak s pomocí boží, každý na svý místo!“ poručil Příbek. „Ženské ha děti pryč, do stavení!“ volal Šerlovský. „Huchystejte se, hdyby nechčestí trhlo, habyste míli všecko na cestu, zadním průhonem do lesa, hin bude volno!“ (Jirásek)

Text 2. Jsme v hlubokých stínech rozklaných ráztek mezi horami, na mořském dně nekonečně modrých a zvlněných lesů. Hodina polední, soumraky a zejména noci ožívají bezpočtem zjevení a stínů. Na kraji rubisek stále ještě ryryká slibka přesmutným hlasem, a na travnatých gruních bosorkyně sbírají rosu do loktuší za třpytu. (Glazarová, Chudá přadlena)

Text 3. Ale prve nežli zhynem, // nech se zpijem rudým vínem, // robka s dcerkou, chlop se synem // před Těšínem, před Těšínem // (70 000, Bezruč)

Úloha 6.

Lexikální prostředky

1. a) Jsou následující ukázky psány jazykem spisovným?

b) O jakou vrstvu slovní zásoby se jedná?

c) Pokuste se ji blíže charakterizovat ?

d) Za jakým účelem ji spisovatelé používají?

Text 1. Když šel Kim do druhé třídy a já do čtvrté B, kde byli noví kluci, tak sem moc nutil Kima, ať mi před klukama říká Marián.

„ Tak bysme ti říkat nemohli,“ na to Kim, „protože seš Jan. Ale moh bych ti - namísto Honzo - říkat Jane.“,

„Seš hloupej,“ povídám. „Seš eště moc hloupej, protože Jane se vůbec neříká. A abys věděl, každej člověk si může změnit svý jméno, na jaký chce. Je třeba spisovatel, kterej se jmenuje Houžvička, a tak si vymyslí, že vodted'ka bude Podhajský.“

„Akorát že ty nejsi spisovatel,“ řek mi na to Kim. To teda měl pravdu.

(Podle V. Stýblové)

Text 2. Kocourku milej, // čerte můj, // já pro tě pláču.

A přece mlíčko jsem ti nalívala // do talířku pěkně kvítečkovaného // už zrána, před školou, // abys mi nevyhládl, // než se k tobě vrátím. //

V podvečer, to jsme si povídali, // já jsem tě hladila, // a tys byl elektrickej, // a jenom předls, jak ti bylo dobře. // Někdy mi vyprávěls kocouří pohádky. // Tu o myšce, co zlobila svou mámu, // tu o měsíčku, malým čaroději, // co přičaroval kočce zvonek na ocas.//

(J. Kainar)

Úloha 7.

Lexikální prostředky

1. a) Víte, co mají společného slova v textu 1.?

b) Kdo uvedená slova nejvíce užívá?

c) Jsou pro vás některá slova z textu 2 méně známá?

d) Co se těmito slovy podařilo autorovi více přiblížit?

e) Víte, co označuje slovo „barva“ u myslivců, u zaměstnanců v dopravě, u pracovníků televize?

f) Víte, na kterém území naší republiky se můžete setkat se slovní zásobou v textu 3?

g) Převed'te si text do spisovného jazyka a porovnejte oba texty.

Text 1. puma, bomba, petarda, koule, baňa, flek, sardel

Text 2. Ale kluci nezapomněli. Hráli zápas zrovna tak, jak jim to nařídil. Jak se zmocnili míče, podávali si jej jen nejdelším příčným podáváním, jaké bylo možné. Levý halvbek na pravé křídlo, pravý halvbek na levé křídlo a křídla mezi sebou. Ostatní si kopl jen tak před brankou. Následek toho byl, že zakrátko deset Španělů běhalo jako blázní hned nalevo, hned napravo, a než doběhli ke Klapzubovi, který měl míč, frrr, Letěla meruna nad jejich hlavami na druhý konec hřiště, kde nikdo z nich nebyl. A než se nadáli, padl pěkný banán, pak druhý, třetí, čtvrtý.

Text 3. Vyhópne ráno borec z betle, hodí čučku z vokna, zgómne, že zoncna rumpluje, tak hlásí haki krén. Hópne si na retich, vysadí náké ten dlabanec, vošolne si šlupky, sbalí dečmen pod klepeto a šmrncne se štatlem. Pak pila na šmirgl a vaří si to přes Oltec na Rivec lapat bronz. Jak se tak zoncni, zgómne betelnýho šniela na dečmenu. Čučka na to, je to negrilový, bez kódru a chce to uvařit nějaký ty voděrady. Tak do ní začne vrkat: Ty kóc, co tady vaříš, á maturitní válka... Ty negómeš, jak skalil Žanek Husa v Pakostnici?

2. a) Co mají společného slova v textu 1?

b) Už jste se někdy s nimi setkali?

c) Čeho měl vrabec Pepík v textu 2 málo?

d) Převed'te si text 3 do současného jazyka a porovnejte oba texty.

Text 1. Prachy, smetí, květy, boby, cinkanina, pavučiny, vata, mýdlo, mergle, grešle, love aj.

Text 2. A ten vrabec Pepík neměl ani dost brků neboli (...), aby mohl v hospodě přenocovat. (K. Čapek)

Text 3. Já tě chápu, Máňo bylo málo cejnů, // proto jsi se radši ščuchla s chlupatým // a já tě ted' za to vlastnoručně sejmu, // nechám tě tu s prádlem flekatým

Úloha 8.

Lexikální prostředky

1. a) Víte, komu jsou určeny následující ukázky?

b) Rozumíte všem slovům?

c) Jaká slova převládají?

d) Jaký vztah z ukázek lze vycítit?

e) Rozlište úlohu zdobnělin v textu 3.

f) Které zdobněliny na vás působí?

Text 1. Paci, paci, pacičky, // dal nám Pánbůh ručičky, // aby ručičky dělaly // a nožičky běhaly. //

Text 2. (1). Šiju, šiju si botičky // do sucha i do vodičky: // sviť, měsíčku, sviť, // ať mi šije nit'

(2) Hajej, dadej, můj synáčku

(3) kde si v trávě pod leknínem // rybka s rybkou hraje

(Erben)

2. Zaměřte se na označená slova v následujících textech a považujte o jejich využití a působení.

Text 1. Vtom se odněkud vyskytla stará **babice** „Ochych, panáčku! zima, zima!“ a celá se zimou třásla. - „Pojď, **babo**, a ohřej se.“ – „Ráda bych, ale toho vašeho koně a psa se bojím. Dovolte mi, abych jen koně a psa trochu švihla a od ohně odehnala. Tu vytáhla proutek, švihla koně, a ten zkameněl. Ale pes uskočil a skákal okolo baby. Královic přiskočil a vytrhl jí znenadání proutek z ruky. „Teď tě mám zlořečená **babizno!**“ (zkráceno podle Erbena, Dvojčata)

Text 2. Po večeři položil svou zlatou hlavu **babičce** na klín a počal dřímat. Když **babička** viděla, už usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem – zazvonil jako struna. „Co mi chceš, matko?“ řekl stařeček. (Erben)

Text 3. Z povídky Vajíčko. (Student, který si rád dělá legraci z lidí, volával pravidelně každý pátek ve tři hodiny odpoledne telefonicky jakémusi panu Kohoutkovi a ptal se vždycky na pana Slepíčku. Pan Kohoutek se nedal vyprovokovat k výbuchům hněvu, odpovídal trpělivě a důstojně. Po 17. listopadu 1939 už student nevolal. Když se po válce vrátil z koncentráku, byl právě pátek. Vzpomněl si na pana Kohoutka.)

„Je prosím doma pan Slepíčka?“ řekl a málem se rozplakal. Na druhé straně někdo dlouho mlčel. Pak řekl: „**Tak ty žiješ uličníku?** No to je nádhera.“

3. a) Kterých slov si rozhodně všimneme?

b) Posuďte užití vulgarismů v následujících ukázkách.

c) Jaký máte názor na užívání vulgarismu v literatuře?

Text 1. „To máme pěkné léto,“ navazoval Bretschneider svůj vážný rozhovor. „Stojí to všechno za hovno,“ odpověděl Palivec, ukládaje tácky do skleníku. „Ty nám to pěkně vyvedli v tom Sarajevu,“ ozval se Bretschneider. „V jakým Sarajevu? ozval se Palivec, „v tej nuselskej vinárně? Tam se perou každé den.“ „V bosenském Sarajevu, pane hostinský. Zastřelili tam pana arcivévodu. Co tomu říkáte?“ „Já se do takových věcí nepletu, s tím ať mi každý políbí prdel,“ odpověděl slušně pan Palivec.

„Tady kdysi visel obraz císaře pána,“ ozval se opět po chvíli Bretschneider. „Jó, to mají pravdu, „visel tam a sraly na něj mouchy, tak jsem ho dal na půdu. To víte, ještě by si někdo mohl dovolit nějakou poznámku.“ (J. Hašek)

Text 2. Trr...tatatatata... a podívej se, jestli tu hrůzu sneseš. Pětiletá hlavička je rozčísnutá hřebenem kulometu...Chlapi stojí jak berani nad mrtvou Helenkou. Copak tu ještě zbyli Němci? Tu jeden z nich zakoktá: „Já jsem člověk měkkej. Možná támhle ve čtvrtém patře jsem nechal starou nemocnou bábu.“ „Ty vole!“ řve divoče Martínek, „vole“.

Na dveřích není vizitka. Vpadne dovnitř bytu. „Co si pšéjete? Vydyte, já stára šena...“ Pokoj. Prázdný. Předmět za předmětem snímají Martínkovy beznadějně oči. Najednou zaostří na nakousnutý krajíc. Široký mužský chrup v něm vytřel dva půlměsíce. Divokou ranou rozrazí dveře almary a za dvacet vteřin klečí na prsou gorilímu Němci. „Walter nyc nedělala!“ „Podívej se, mrcho!“ vede ji Martínek k oknu, „to jsi máma?“

Štulem pobídnou Němce: „Pojď, svině, a polib tu krvavou zem. Tu zákeřník plivl mrtvému dítěti do krvavého obličej. O dvě minuty byl docela na měkko. Velké zbabělé zvíře, které koktalo krvavou hubou prosby o milost. „Žer zem!“ křičeli na něho a on poslušně žral. (upraveno podle J. Drdy Zákeřník)

Text 3. „To se ví, že museli mít stříbrné příbory“, uvažoval Trnec nahlas. „Někam je ulil. Měli bychom jít dolů a vykopat z něho, kam je dal.“ „Tak už, sakra jdi,“ řekl Trnec Bagárovi, „a přines ty pitomý zásobníky. Rozstřílím huby všem těm smradům, budu jim je rozbíjet na potkání.“ (Řezáč, Nástup)

Je chladno a můj dech, jakkoli jsem nepozřel vody, je mrazivý

Úloha 9.

Lexikální prostředky

1. a) Vyberte z textu slova knižní, nespisovná a nářeční.

b) Posuďte, jak na nás působí spojení rozdílných jazykových prvků?

A když jsem přišel domů, tak se mne tatínek ptal, kde jsem byl. Já jsem pravil, že v houslích.

On pravil: "Tak proč máš křivou hubu, kdyžs byl v houslích?"

To byla pravda, že jsem měl křivou hubu a oteklý nos a místo očí úzkou škvírku, takže jsem vypadal jako Číňan.

A když se mne tatínek pořád ptal, tak jsem pořád lhal, že jsem byl v houslích, ale lhal jsem málo, protože tatínek odepnul pásek a já jsem dostal velice, abych podruhé nevrldlouhal.

(Poláček)

2. a) Charakterizujte následující ukázkou.

b) Jak na vás text působí?

Dozpívav svoji písničku, veliký Antonín složil ruce na zádech a maní dýchal na kuličku teploměru. Sloupec téměř neúplatný sotva se pohnul a Důra znamená tuto řádnost měl několik myšlenek, jež se vystřídal v sledu míšených karet.

„Tento způsob léta,“ děl vposled odvraceje se od přístroje Celsiova, „zdá se mi poněkud nešťastným. Je chladno a můj dech, jakkoli jsem nepozřel vody, je mrazivý...“

(V. Vančura)

Úloha 10.

Zvukové prostředky

1. a) Co připomíná citoslovce v textu 1?

b) Co dokáže ve vás vyvolat text 2?

Text 1. Najednou se ozvalo výstražné sss.

Text 2. Povolným krokem on zločince doprovází // (Mácha)

2. Posuďte, který text na vás působí příjemně, který nepříjemně a který se těžko vyslovuje.

Text 1. Byl pozdní večer – první máj - // večerní máj – byl lásky čas.//
Hrdliččin zval ku lásce hlas, // kde borový zaváněl háj. //

Text 2. Na jezeře bouře hučí, // v bouři dítě naříká: // nárek ostře bodá v duši

Text 3. Zassolím ti, usssmrtím tě, nasssekám ti, rozsssápu tě na kusy.

Text 4. Thrák zředu ved seč...// Vztek jak žhavý ještěr mi vyskočil z chřípí // (Bezruč)

Úloha 11.

Zvukové prostředky

1. a) Dokážete určit, o jakou nápodobu zvuku jde v textu 1.
 - b) Která hláska převládá v textu 2?
 - c) Posuďte, jakou úlohu sehrává?

Text 1. Sklesl věžeň, sklesl zrak, //řetězů řinčí hřmot, a pak // v tichu vše umírá ...

Text 2. Vyvalily se vlny zdola, // roztáhnuly se v širá kola, //
A na topole podle skal // zelený mužík zatleskal //

2. Co je nápadného v následujících textech?

Text 1. Potkal potkan potkana // pod kamenem pod kamenem

Text 2. Pepíček Popleta přicházel pravidelně pozdě, protože podnik Praga, Pepíčkovu působiště, počínal pracovat pro Pepu příliš předčasně.

Text 3. Valem vírným vody se valí

3. Na jakém principu je založeno opakování hlásek v textech?

Text 1. Slavme slavně slávu Slávů slavných (Kollár)

Text 2. červenec červiví (Florián)

Úloha 12.

Skladební prostředky

1. Dokážete v textu najít nejkratší českou větu?
2. Stačí k vyjádření určitého obsahu vždy jedna věta?

Přírodovědec prof. J. Komárek vyprávěl o svých zážitcích s medvědy:

„Medvěd se pustil za mnou. Utíkal jsem a najednou přede mnou strž a přes ni kláda. Běžím po kládě, medvěd za mnou. Když jsem byl uprostřed, vidím, že proti mně jde druhý medvěd.“ Pan profesor se odmlčel. „A?“ nevydržela napětí jedna posluchačka. „Sežrali mě,“ odvětil klidně profesor.

Úloha 13.

Skladební prostředky

1. a) Jak na vás působí „délka“ vět v textu 1?
 - b) Rozhodněte, jak na vás působí v textu 1 věty podle postoje mluvčího (podle obsahu).
 - c) Jakou úlohu plní v textech věty jednočlenné?
 - d) Která postava z textu 3 je vám sympatičtější?

Text 1. Z čerstvě nalitého čaje stoupá pára. Někdo zvoní. Teď v noci?. Kdo to může být ?. Návštěvníci nejsou trpěliví. Rány na dveře. - Otevřete! Policie !Rychle k oknům! Utečte! Mám pistoli, budu krýt váš ústup. Pozdě! Pod okny stojí gestapo a míří pistolemi do pokojů.

Text 2. Dašín pokojík je útulný, žádné špinavé palubky na zemi, ale vyleštěné linoleum a malý kobereček u postole. Záclonky, vázičky, čerstvé chvoji. Je vidět, že Daša je na stavbě dlouho, pomyslí si.

Text 3. (osoba A) Počkáte na Janu a pak v tichosti do ložnice.Hned zhasnout a spát...Hračky nepatří do postelí. To je zakázáno. A ty spěchej do postele! Máš ještě pomáhat v jídelně a pak se honem učit.
(osoba B) Zvlčili jste, nadobro jste zvlčili! Toho nepořádku všude! Stolky a skříňky páté přes deváté ! Teď, co je nečas, uděláte si pořádek! Jano, ty jsi knihovnice ? Jdi se podívat, jak vypadá knihovna! Ještě dnes knihy urovnáš!

2. a) Jaký druh věty podle postoje mluvčího je uveden v textech?
 - b) Jaký význam má věta podle obsahu?

Text 1. Kdo povi kráse, // jak hluboko je v nás ?

Text 2. Myslíš, kdo doly má, má srdce taky, // tak jako ty, Maryčko Magdonova? //

3. a) Jakou formu mají věty v uvedených textech?
 - b) Dokážete určit, co nám texty říkají.

Text 1. Jen v srdce zápal, chrabrost bohatýrů, // a budem vojsko netušených sil !

Text 2. Když jsem mlád byl – když jsem mlád byl, // jaká vůně byla v lesích, // jaká zeleň po lučinách, // jaké modro na nebesích:

Úloha 14.

Skladební prostředky

1. a) Převažují v textu 1 věty jednoduché nebo souvětí?

b) Sledujte, jakou úlohu sehrává v textech 2 a,b věta jednoduchá.

Text 1. Marii nechal za oceánem. Baptistický kazatel nad ní za boty pronesl dvacet slov... Nejstarší syn se včlenil do bandy gangsterů. Dcerku svedl předák. Utopila se. Další syn zemřel na zápal plic, protože otec neměl na lékaře.

Text 2. a) Děvčata se rozběhla k svým úkonům. Vychovatelka vyšla a po svém zvyku se nejdříve rozhlédla pátravě celou místností. Po Janě loupla očima, že ještě nezačala s mytím. Přesvědčila se, jsou-li dlaždice utřené a zda visí všechny ručníky jako zmoklé prapory na svých místech.

b) V neděli odpoledne je loutkový film. Kulturní referent žákovské samosprávy počítal účastníky, aby se předem zajistily vstupenky, a zároveň zaznamenával ty, kteří nemají peníze.

Úloha 15.

Skladební prostředky

1. a) Určete druh souvětí v textech.

b) Který text se vám čte nejlépe?

c) V textech zkuste určit, co souvětí tohoto typu dokáže vyjádřit.

Text 1. Jednoho dne jsem se ho zeptal, jakou zvěř veze tentokrát. Pln ochoty mě vyzval, abych ho následoval do podpalubí. Byl jsem opravdu zvědav.

Sotvaže jsme vstoupili do tmavé chodby vedoucí ke skladišti, ozval se lomoz, jako by někdo obrovskou silou cloumal železnými tyčemi.

„Slyšíte, jak vyvádí? To vždycky, kdykoliv k ní jdu. Vidím jí na očích, že mě nenávidí. Jako by věděla, že já jsem příčinou toho, že ztratila svobodu!“

Otočením elektrického vypínače osvětlil můj průvodce skladiště. S hrůzou jsem ustoupil několik kroků zpět. V šeru, aniž bych to byl zpozoroval, jsem se přiblížil k velké železné kleci, ze které se na mne upíraly zlobně se blýskající oči obrovské gorily.

Text 2. a) Ač jsem věděl, že autor těchto vět je básník, bylo mé osobní setkání s ním jednoho nedělního odpoledne u Teigů, kam přišel se svou ženou, zdrojem nesmírného lidského vytržení. Když se Vladislav Vančura usmál, zasvítily jeho krásné zuby, aby se pak skryly za plnými rty jeho úst, jejichž výmluvnost byla veliká. Na těchto rtech se poznalo, je-li Vladislav Vančura šťasten, kdy má skepsi a kdy se chystá jako lev, kterého se něco dotklo, vyskočit a říci protivníkovi vybranou češtinou věcí, na které nemusel být pyšný. (Nezval)

b) Nellina prababička řeznice, rázná žena, o níž se dochovala v rodině zkazka, jak jednou se splašil býk, běhal po radlických stráních, mužští si naň netroufali a Rozálie Malochová ho přivedla, tato prabába z matčiny strany, zakladatelka rodinného majetku, která chodila spát se slepicemi, vstávala se sluncem, proháněla pradědečka, proslula výrokem: „Starý, kdybych tě nechala, kalhoty by z tebe svlékli!“, zavírala na klíč cukr v starobylé cukřence (jíž Gamzová dávno prodala), vařila pro rodinu i pro chasníky a ostatek života mimo neděle a porody devíti dětí trávil v kase, tato měštká, která se zakoupila z vlastních úspor ve vnitřním městě pražském a chlubně nese kolem krátkého krku šňůru perel, v uších náušnice, brož na prsou a prsteny po klouby, na podobizně visící v nechlebské jídelně, prabába řeznice asi by se křížovala nad chuděrou, která váží 49 kg při metru šedesáti výšky, nemá groš na knížce a které, miji-li v zimě řeznický krám, za pohledu na syrové maso zmrznou prsty u nohou tak, že ledva může z místa. (Pujmanová)

Text 3. Když prošli les a když se octli na pokraji lesa, a když se kůže na jejich bedrech pokryla krupkami ledu a když jim z nohou tekla krev a když jejich krpce byly zůstaveny někde v smrčinách, padl stařec do sněhové závěje.

Text 4. Padlo zkušenému bojovníkovi do oka, že strážce stojí na svých místech a že jsou schystány a že mají luky opřeny o zeď a že most je zdvižen a že brány jsou zataraseny.

Text 5. a) Maminka napsala, jakou radost ji Jana způsobila svým vysvědčím, jakou je to pro ni opora, když ví, že má tak hodné a rozumné děvče, na které je ve všem spolehnutí.

b) Co tím chtěla maminka říci? Jak to bylo hrozné, že se v maminčiných listech pokaždé octlo něco, s čím si Jana nevěděla rady, co zůstalo nezodpověděno a co ji tak tížilo, že se pak celý den nemohla ani zasmát, ať děti říkaly nebo dělaly cokoliv směšného.

Úloha 16.

Skladební prostředky

1. a) Určete druh souvětí v textech.

b) V textech zkuste určit, co souvětí tohoto typu dokáže vyjádřit.

Text 1. Na vůz naložilo se mandelů trochu, koně samý fábora se připřáhli, jeden z hochů sedl na koně, vrch na mandele sedla pak Kristla a několik děvčat, ostatní mládež seřadila se pár a pár okolo vozu, staří za nimi.

Text 2. Z lesa ozývalo se houkání sovy, na vysokém topole u silnice štěbetal kos a z křoví v parku zanášely se líbezné zvuky slavíkovy až nahoru.

Text 3. Voda plyne ve Vltavě, mládež v žižkovském domě se vyzouvá z dětských střevíčků, úlecký čas si obul sedmimílové boty a Kazmar si kupuje třetí dopravní letadlo.

Úloha 17.

Skladební prostředky

1. a) Necítíte nutnost doplnit do uvedených textů „cosi“ ?

b) Dokážete to „cosi“ doplnit.

Text 1. Babička si toho všimla, nechala řeči s dcerou, sáhla do kapsáře.

Text 2. Komtesa neodpověděla, ruměncem polila se jí tvář.

Text 3. Jeden kámen // dva domy // tři zříceniny // čtyři hrobníci //

Text 4. Také podala dětem vždy po hnětánce, babičce nikoli, ona věděla, že stařenka od snídaně na Zelený čtvrtek až do večera po vzkříšení do úst nevezme.

Text 5. Pani Prošková nemohla viděti umrlce, zůstala doma.

2. Neobsahuje text „něco“ nadbytečného?

A padal déšť a byl tak těžký // a padal sám a beze jména // a každá kapka byla hřebík // ukovaný za studena //

3. a) Sledujte uspořádání významu slov v textech 1 – 5.

b) Co jste zjistili?

c) Objevili jste nějaký rozdíl mezi texty 1 - 5?

d) Na jakém základě je vystavěn text 5, 6?

Text 1. A jak se oheň rozhoříval a vzrůstal, stíny v nich mohutněly, rostly, vyrůstaly nad les, obří a strašné, promítaly se vzhůru, výš, čím dál výš.

Text 2. a všecko kolem rozkoší i bolem // hřímá, hučí, šeptá, //

Text 3. ... tys perut' svobody, tys žití vzduch, tys vrchol blaha, štěstí, plesu, slávy !

Text 4. Stává se - // člověku nezbyde ani na cigarety // na vrabčí pířko, // na kapku deště, //

Text 5. ... smutek, stesk a úzkost z života a smrti

Text 6. Jeho otec krejčí, švec a drvoštěp // kupec s obilím měl chatrč půdu sklep

Úloha 18.

Skladební prostředky

1. a) Co se vám jeví v uvedených textech jako velmi nápadné?

b) Která z vět v textu 7 je mluvnicky správná a která z vět na vás více působí?

c) Která věta v textu 8 má obvyklý slovosled a která věta je působivější?

Text 1. Chodil pod ovocem obsypanými stromy

Text 2. „Také já ... schvaluji atentát na Heydricha!“

Text 3. Zem svobodná, a přec tu bezpráví, //jak děsnějšího neviděly světy: // zmar každý krok a zločin krvavý //

Text 4. Váš muž je mrtev a pozdrav vám zasílá

Text 5. Nejlepší pohár vína

Text 6. Věru, nikdy bych byl neuhád, // že ten básník v barikádě hnízdí

Text 7. a) Vtom viděla jít po stráni dolů okolo pecí na lávku komtesu.

b) Vtom viděla jít komtesu po stráni dolů okolo pecí na lávku.

Text 8. a) V chalupě nad potokem zdolává Oprščena nápory útrap ve světnici, zsinale šerem za okny zavátými.

b) V chalupě nad potokem, ve světnici zsinale šerem za zavátými okny, zdolává Oprščena nápory útrap.

Úloha 19.

Skladební prostředky

1. a) Chybí uvedeným textům „cosi“?

b) Dokážete určit, čím se liší texty 1 – 3 od textů 4 – 7.

Text 1. Já na vojnu, z vojny domů, ty seš eště svobodná, // na koho si, má zlatá Mařenko, na koho si čekala //

Text 2. Malá, hnědá, tváře divé // pod plachetkou osoba; // o berličce, hnáty křivé, // hlas – vichřice podoba ! //

Text 3. „Ty Němce nám sem poslal pánbůh,“ šeptal výpravčí, „dosvědčí nám, kdyby něco ...“

Text 4. Tak se mi jeví svět v tu chvíli, // sedm let po Hirošimě, // v tu hypnotickou chvíli ...

Text 5. Vyryl jsem nožem do olova // tři strašně všední krátká slova // je těžké mluvit snadné psát // vyryl jsem nožem

Text 6. Učiní bezděčně pohyb rukou, jako by kynul, aby ustoupila stranou; do cesty nevhodně mu vstoupila, zaclonila mu cosi, zdá se ...

Text 7. A až běh váš onu skálu uhlídá, // kde v břehu jezera – tam dívku uplakanou -

Úloha 20.

Skladební prostředky

1.a) Jaký prostředek užívají autoři v uvedených textech?

b) Pokuste se vysvětlit text 2.

Text 1. Hoj ty, Štědrý večere, ty tajemný svátku

Text 2. Ó, mrtví z Rus, Němec, Čech a Francie, // v dlaně mé kladete dědictví hrobu a krve. //

Text 3. Dík budiž , zlaté hvězdičky, // dík za jeden ze všech darů, //

Text 4. A o čem se ti zdálo, tati?

Text 5. Co znělo ti v duši // po cestě, Maryčko Magdónova ?

Text 6. Tebe bych, národe, Tebe bych nepřežil

Úloha 21.

Skladební prostředky

1. Jaký nápadný způsob zobrazení můžeme pozorovat?

Text 1. Ale naděje Derbaka byla lichá. Neboť Nikola žil. Neuprchl. Skrýval se. Ve Zvorci.

Text 2. Nikola Šuhaj sestoupil ze svých hor. Pro ženu. Pro trochu zralých višní, kterými chutnala Eržika.

2. a) Jakého mluvnického prostředku je užito v textech?

b) Dokážete vystihnout úlohu tohoto prostředku.

Text 1. I obklopili velmožové svatého poutníka a volajíce jeho jméno po ulicích a zastíňujícíce jeho hlavu před úžehem, brali se k paláci.

Text 2. Don, maje čenich až u země, snažil se očichati tento velkolepý děj, avšak vozík skákal za jeho ocasem, rachotě tak sprostě, bruče, skřípaje a kokrhaje, až povstala pro strach všemu živému vysoká vlna tohoto povyku.

Úloha 22.

Skladební prostředky

1. a) Jak označujeme slova, která zajímavě oživují uvedené texty?

b) Dokážete určit v textech 5 - 7 působení významového vztahu těchto slov.

Text 1. ... a ta řeka vám hučí a duní, řve, bučí a řinčí, rachotí a troubí samými loděmi, remorkéry, pakeboty, sklady, loděnicemi a jeřáby.

Text 2. Část sboru prchá. Prchá, strhne zálohy, strhne je svou hrůzou a děsem.

Text 3. Ulicí vítr skučí a fíčí.

Text 4. ... dopisy pomáhali třídit také fousatí pumprlíci, poštovní šotci, poštovští raráškové a raraši, pidimužáci...maňásci, mrňaví panáčkové.

Text 5. po modrém blankytu bělavé páry hynou

Text 6. mluv a nemlč; Nevesely, truchlivy // jsou ty kraje vodní, // v poloutmě a v polousvětle // mine tu den po dni. //

Text 7. To už nejsou kola, nýbrž něco hromadného, roje, hejna, kolonie velocipedů, něco podobného bujení bakterií nebo hemžení nálevníků nebo víření mušek. (Čapek – Obrázky z Holandska)

2. Jaký mluvnický „prohřešek“ cítíme v textu?

Hněv horníka z Beskyd a z hor (P. Bezruč)

Úloha 23.

Figury

1. a) Jaký společný znak mají uvedené texty?

b) Dokážete jednotlivé texty od sebe odlišit?

Text 1. Hle prapor a hudby
a vojska, vojska, vojska naděje

Text 2. Jaký to divný kraj
milý bože, divný kraj

Text 3. Někdo má ve hře štěstí
Někdo má sbírku pokladů

Text 4. Střela ta zaryla se v bílá nádra,
bílá nádra prvního Tatařina

Úloha 24.

Figury

1. Dokážete vystihnout, na čem je založena působivost textů a co v nás tento prostředek může vyvolat?

Text 1. Dávno, dávno již tomu, co jsem posledně se dívala do té milé mírné tváře...

Text 2. Poslech byl zatraceně špatný. Opakuj, opakuj, nerozumím, vyklepávali z druhé strany.

Text 3. Třetí noc už nemá síly, aby se vyšplhal k okénku. Vodu, vodu sténá Hryhoryjovi do ucha. Páté noci zemře.

Úloha 25.

Nepřímá pojmenování

1.a) V textu 1 uveďte, jakou barvu vlasů měla dívka.

b) Určete, z jakého slova se přeneslo pojmenování pro barvu vlasů.

c) Jaké dojmy se ti vybaví ve spojení havraní vlasy?

d) V textu 2 nahraďte význam slova zhasla přímým pojmenováním (jeho základním významem).

e) S jakým slovem se slovo zhasla nejčastěji spojuje?

f) Jaké dojmy, popř. další (vedlejší, pobočné) významy se nám mohou vybavit z textu nepřímým pojmenováním zhasla Magdónova vdova.

Text 1. Její havraní vlasy elektrizovaly okolí.

Text 2. Pod vozem zhasla Magdónova vdova.

Úloha 26.

Nepřímá pojmenování

1.a) V textech 1,2 určete základní význam slovního spojení a uveďte další pobočné významy.

b) Srovnejte základní význam s některým z pobočných významů a uveďte, na jakém základě vzniklo toto nepřímé pojmenování.

c) Vysvětlete nepřímé pojmenování v textu 3.

d) Vysvětlete podtržené básnické obrazy v textech 4 – 6. e) Posuďte, proč vám odhalení smyslu básnických obrazů činilo určité obtíže.

Text 1. přšelo listí

Text 2. perly rosy

Text 3. obetkané pavouky radaru

Text 4. šli jsme ruku v ruce v otevřeném snění // za město kde počínaly Košíře // z dálky mávaly nám noční vějíře // nad kiosky smutku tance alkoholů // šli jsme ruku v ruce nemluvíce spolu (Edison)

Text 5. Můj otec má skříňku s papoušky// tabuli, glóbus a křídou.// Sestra jak Esmeralda na poušti// u počítadla učí první třídu. /// Matka se ukryla v almaře // a vaří. Já točím kliku, // když papoušci mají na dvoře // hodinu tělocviku (Škola)

Text 6. Poprchává noc a stříbro práší // na hnízda, jež naplnila se. // Jsem tu, aby nevěděli vaši, // poznáváš mě aspoň po hlase?/// To jsem já láska, láska má, // a to je můj stín! /// Tak se mi zdá, že tu ani nejsi, // padá na mne něco teskného //jak na dítě, jemuž řekli: hrej si! // a odešli všichni od něho./// Slyšíš krev, můj milý? // Šumí úlem hvězd./// A mně se zdá, že tady z nás není //ani jeden a že na oba// stéká jiná noc a v ní se pění // nezachytitelná podoba./// Je to čas, láska má, // nebo je to smrt? (Noční rozmluva)

Text 7. babička má na hlavě stříbro

Text 8. má na hlavě sníh

Úloha 27.

Nepřímá pojmenování

1. a) Na jakém vztahu jsou založeny následující texty?

b) Vysvětlete smysl básnických obrazů v textech 3,4.

Text 1. Mráz ho objal a podržel si ho v náruči

Text 2. Z jednoho modrého oka ještě jí tekly slzy, ale druhé se už smálo radostí.

Text 3. Ostýchají se první dát do řeči, // mlčí, čekají, mlčí, // (Věci)

Text 4. Severní záře vějířem mlčenlivé ledové krásky // smetá hvězdy k jedinému místu tonoucí růže // (Amundsen)

Úloha 28.

Nepřímá pojmenování

1. a) Jakým způsobem vzniklo označení Červená karkulka?
 - b) Vysvětlíte text 1 a uveďte, na jakém vztahu je založeno přenášení významu.
 - c) Obrazné vyjádření v textu 2 upravte tak, abyste ho mohli použít v učebnici zeměpisu.
 - d) Charakterizujte text 2.
 - e) Určete, v které době se text 3 odehrává.
 - f) Posuďte, které vyjádření v textech 4,5 je působivější.
 - g) Jak označujeme podtržený básnický prostředek v textu 5 a jakou funkci plní?

Text 1. Taková banda//hraje v hospodě.// Plešatý buben, //zrzavá harmonika.

Text 2. Viděli jsme sůl, textil, lodi, vagóny, uhlí, kovy, sklo.

Text 3. Mhlivý předdušičkový čas ležel na městě. Jen tu a tam, těžko utajitelná pod plachtou kouřů, zvedala se nad město ostrá kopí věží, bojovné stíny, ještě neodzbrojené tlupami nepřátel, kteří už půl roku klečeli Praze na prsou. (Němá barikáda, Třetí fronta)

Text 4. všichni obyvatelé města čekají, plní úzkosti

Text 5. a město má úzkost ve svých zdech (Seifert)

Úloha 29.

Nepřímá pojmenování

1. a) Upravte následující texty 1 – 3 tak, aby byly logicky správné a určete, na jakém vztahu jsou založeny básnické obrazy.

b) Vyhledejte básnický obraz v textu 4 a vysvětlete jeho smysl.

Text 1. Když Slovan střeží, víc se jistě neodvází // již nikdo rušit lidstva volný smír.

Text 2. Příslušník policejního sboru volá: „Otevřete, policie!“

Text 3. Na slunce vyjdem, // když na stromech je květ.

Text 4. „Tak už jsem tady,“ řekly veverčí zuby. (K. Čapek)

Úloha 30.

Nepřímá pojmenování

1. a) Doplňte: třásl se jako...; oči jako ...;
- b) Vysvětlete, na jakém základě vznikají básnické obrazy v textech 1 – 8 ?
- c) Jakou úlohu plní básnické obrazy v uvedených textech?
- d) Jakou formou je vyjádřeno spojení obou jevů, (tzn. přirovnávaného a toho, k němuž se přirovnává)?
- e) Vysvětlete smysl podtržených básnických obrazů v textech 9 – 11.

Text 1. Běžela, jako by ji za patami hořelo.

Text 2. V obrovském bludišti se chodby křižovaly, stáčely a rozvíjely jako klubko hadů.

Text 3. Ty růže byly nejprv bílé jako nevěsty...

Text 4. Krev potůčkem teče.

Text 5. Její zorničky co dvě jiskřičky, // však dnes jak temné kapičky;//

Text 6. Poštovní holub křídly o vzduch bije, // vraceje se domů:// s nadějí i bez naděje věčně se vracíme domů.
(J. Seifert)

Text 7.1. vzav se tu odněkud kůň vyjíždí, // on nevyjíždí, on větrem letí, // (Čelakovský)

Text 7.2. To nejsou vlnky // to rusalek jsou jména. (Halas)

Text 8. Ježíš řekl: „Slyšte! Vyšel rozsévač rozsívat. Když rozsíval, padlo některé zrno podél cesty, a přiletěli ptáci a sezobali je. Jiné padlo na skalnatou půdu, kde nemělo dost země, a hned vzešlo, protože nebylo hluboko v zemi. Ale když vyšlo slunce, spálilo je; a protože nemělo kořen, uschlo. Jiné zase padlo do trní; trní vzrostlo, udusilo je, a zrno nevydalo úrodu. A jiná zrna padla do dobré země a vzházela, rostla, dávala úrodu a přinesla užitek třicetnásobný i šedesátinásobný i stonásobný.“ (Podobenství o rozsévači, Mk 4,3-8)

Text 9. Když šel po ulici, vypadalo to, jako když vichr zvadlý list honí sem a tam. (Neruda)

Text 10. Za špehýrkou seděl dědeček, čet Národního Strážce a číhal na lidi. Tři majitelé domu se vystřídali, ale dědeček se tu udržel a proháněl nájemníky; nikomu nepolevil a nikomu nepočkal... Byl to dědeček maličký, hubený a černý, černý jako moucha domácí, černý jako tiskoviny, které roznášel s úctou k úřadům, jejichž vážnost se na něho odrážela, černý jako žižkovský vrabec a žižkovská saze. Se svým špinavým límcem se podobal spíše sešlému úředníkovi než bývalému knihaři.

Text 11. Noc tmavá přišla na práh teplé síně // a byla plná světel, // hvězd bylo jako dírek na okaríně, // sníh vál a já s ním letěl. (J. Seifert)

Úloha 31.

Nepřímá pojmenování

1. a) Jakým větným členem jsou podtržená slova v textech 1 – 3?
 - b) Dokážete je blíže charakterizovat?
 - c) Vysvětlíte smysl básnických obrazů v textech 4, 5.

Text 1. domácí úkol

Text 2. medová ústa

Text 3. živá mrtvola

Text 4. Byl překrásný den červnový...A v ten den pohyboval se pozdě odpůldne nádherný pohřeb oujezdem k bráně. (Doktor Kazisvět)

Text 5. zborťené harfy tón, ztrhané struny zvuk ...

Úloha 32.

Nepřímá pojmenování

1. Vysvětlete následující texty a uveďte jejich společný znak.

Text 1. odešel do věčných lovišť

Text 2. podíval se do sklenice

Text 3. není mu shůry dáno

2.a) Uveďte zemi, o které se jedná v textu 1.

b) Posuďte, zda mají texty společný obsah vyjádření a zda mají shodnou i formu vyjádření.

Text 1. Země vycházejícího slunce.

Text 2. Vydechl naposled.

Text 3. Plamínek jejího života zhasl, jako zhasíná pomalu dohořívající kahánek, v němž palivo vše stráveno.

Úloha 33.

Nepřímá pojmenování

1. Co nápadného se vám jeví v následujících spojeních?

Text 1. neviděl jsem tě celou věčnost

Text 2. na smrt jsem se vylekal

Text 3. Sto roků v šachtě žil, mlčel jsem, // sto roků kopal jsem uhlí,

Text 4. A to jen tomuhle zvířeti se zastesklo. Doga vytrhla celou pumpu s tím čtyřmetrákovým deklem a přitáhla ho za mnou do restaurace.

Text 5. --- a hle! svět celý zdrtil vůdce slepý // a Táboru se klonil věčný Řím

Úloha 34.

Nepřímá pojmenování

Dokážete určit, co označují podtržené obrazy?

Text 1. český lev zařinčel řetězy a monarchie se rozpadla

Text 2. a ta naše lípa bude zelená

Text 3. Noe čekal ještě dalších sedm dní a znovu vypustil holubici z archy. A holubice k němu v době večerní přilétla, a hle, měla v zobáčku čerstvý olivový lístek.

Text 4. Hořící trámův vězení našeho s praskotem ohně se láme // a u cesty nezralé ovoce naše reflexem západu zraje.

Text 5. Za temným oknem, v květníku sivém // hrubý a ostnatý mračil se kaktus. // Jednoho jitra // červený z lodyhy vyrazil kalich, // červený květ.

Úloha 35.

Nepřímá pojmenování

Vysvětlete, co cítíte z následujících spojení?

Text 1. „To jste to pěkně vyvedli,“ řekl tatínek, když se podíval na rozbité okno.

Text 2. Od všech z Vídně pozdravení, // pan Bach je líbá, // jsou-li prý zdrav ? a tuhle to psaní // po nás posílá // Bach mi píše jako doktor, // že mi nesvědčí // v Čechách zdraví, že prej potřebuju // změnu povětrí

Text 3. Za ženu vezmu si gorilu. // Myslím, že shodneme se. // Má srdce divoké jako já // a též je bez konfese.
(F. Gellner, Radosti života)

Text 4. Bez modlitby, bez slzy ho, // jak při hříšné duši jisto // v roh hřbitova zakopali, // a tak dostal Halfar místo //

Úloha 36.

Nepřímá pojmenování

- a) Napište obsah textů 1,2 a pokuste se zjistit, zda texty neskrývají jiný, hlubší význam.
- b) V díle J. A. Komenského Labyrint světa a ráj srdce vystupují postavy Všežvěd Všudybud a Mámil. Pokuste se usoudit, co skrývá za jejich jmény.
- c) Posuďte, zda text 3 nelze vysvětlit jiným způsobem.
- d) Kdo je zobrazen v textu 4.?

Text 1. Lví veličenstvo prý kdys poznat chtělo//lid, jemuž z milosti všech bohů vládnout smělo.// Vyslalo rychlé posly své // za vasaly po celé zemi// a každého z nich na hrad zve // oběžníkem...// A touto velkolepou slávou//chtěl jim král dokázat, že vznešenou je hlavou.// Do svého hradu pozval je.//Hradu? Snad kostnice!Její pach zraňuje//hned každý lidský čich. I medvěd nos svůj skrývá.//Však těžce zaplatí ta gesta starostlivá.// Výraz nelíbil se. Monarcha, rozhněván, // Plutovi dá jej v okamžení,//ať prý je zhnusen tam.// Opice za to má, že správně jednal pán,// a chválí lichotně přisnost, nad níž prý není,//hněv i spár královský, jeskyni voňavou,//proti níž ambra s vůní svou//je pachem česneku.//Bláznivé lichocení//zlé mělo následky a bylo potrestáno.// „Co cítíš?“ pravil král, když lišák přiblížil se.// „Však bez přetvářky teď mi musíš pravdu říct.“// Lišák se hledí omluvit,// prý hroznou rýmu má. Nemůže říci více// než – bez vůně. Tak vykroutil se...// (Lví dvůr, Jean de La Fontaine)

Text 2. Ztřeštěný netopýr nahlédl jednou krátce//do hnízda lasice; a sotvaže tam byl,//tu ona,nemajíc už od let myši v lásce, // chce zakousnout se v jeho týl.// „Tot' opovážlivost, teď na oči mi chodit, // když víte, jak váš rod se snaží mi jen škodit.// Copak snad nejste myš? Mluvte!Však pravdu jen!// Jste jí, jakože já jsem lasice zas bílá.“// „Prosím, abyste prominula, // však cizí je mi národ ten.// Já myš?...// já ptákem jsem; hle, mávám křídly...//Byla to přesvědčivá slova,// a tak náš netopýr směl znova svobodně létat...// O dva dny později se stalo,// že slepě vstoupil v dům//zas jiné lasice, jež ptákům přála málo.//Znovu šlo o život, jak se hned ukázalo.//Když domu vládkyně chtěla ho spořádat//svým dlouhým čumákem, protože prý je pták,//tu protestuje hned a uražen se ježí:// „Za koho máte mě? Mám vás snad poučit, že ptáka vyznačuje peří?// Jsem myš. Ať žije krysí lid!...//Jak vidět, odpověď jen čilá// dvakrát mu život zachránila.// Já nejednoho znám, jenž v stopách těch jde dál,// a měně barvu svou, ve vhodné chvíli říká// buďto: „Ať žije náš pan král!“// nebo: „Ať žije naše Liga!“ (Netopýr a dvě lasičky, Jean de La Fontaine)

Text 3. Jdem slunce přivítat, jež vyvolala ze tmy // modlitba věrných pokolení // a práce.

Text 4. Na stěně na jednom konci úzkého prostoru byl připíchnut barevný plakát, který se mu svou velikostí dovnitř nehodil. Byla na něm jen obrovská tvář muže asi pětáctyřicetiletého, s hustým černým knírem, drsných, ale hezkých rysů...Byl to jeden z těch obrazů, které jsou udělány tak důmyslně, že vás oči sledují, kam se hnete. **Velký bratr tě sleduje**, zněl nápis pod obrazem. (1984, G. Orwell)